

Slovenski nacionalni standardi za merjenje in razvrščanje okroglega lesa

Slovenian National Standards for Roundwood Measuring and Classification

Mitja PIŠKUR*

Izvleček:

Piškur, M.: Slovenski nacionalni standardi za merjenje in razvrščanje okroglega lesa. *Gozdarski vestnik*, 67/2009, št. 10. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 6. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V prispevku je predstavljeno aktualno stanje na področju nacionalnih standardov za merjenje in razvrščanje okroglega lesa. Predstavljena je vsebina osnutka standarda oSIST prEN 1315:2008.

Ključne besede: standardi, okrogli les, razvrščanje okroglega lesa

Abstract:

Piškur, M.: Slovenian National Standards for Roundwood Measuring and Classification. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 67/2009, vol. 10. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 6. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The actual state of the art concerning national standards related to roundwood measurement and classification is presented. Committee draft of standard oSIST prEN 1315:2008 is described.

Key words: standards, roundwood, roundwood classification

1 UVOD

Ocenjujemo, da se vedenje o obstoječih veljavnih slovenskih standardih v primerjavi s stanjem pred šestimi leti, ko je bil v *Gozdarskem vestniku* objavljen zadnji pregled standardov na področju merjenja in določanja kakovosti okroglega lesa, ni bistveno izboljšalo. Zato ne preseneča, da so še vedno "strokovnjaki", ki trdijo, da v Sloveniji nimamo standardov za okrogli les. V prispevku želimo (zopet) predstaviti stanje na področju slovenskih nacionalnih standardov, ki zajemajo področje merjenja in razvrščanja okroglega lesa.

Slovenski nacionalni standardi se sprejemajo pod okriljem Slovenskega inštituta za standardizacijo (SIST), v okviru katerega tehnična delovna telesa (TDT) izvajajo strokovne naloge. Vsebinsko področje merjenja in razvrščanja okroglega lesa zajema tehnični odbor SIST/TC LSI Les in lesni izdelki, ki je zaradi objektivnih razlogov nastal z združitvijo tehničnih odborov SIST/TC LES Okrogli in žagani les ter SIST/TC LTV Lesna tvoriva in lepljeni polizdelki. Glavna naloga tehničnega odbora je pripravljanje slovenskih nacionalnih

standardov in drugih standardizacijskih dokumentov. Slovenski nacionalni standardi so lahko glede na izvor (Navodilo o postopku sprejemanja ... 2005) izvirni slovenski standard, privzeti mednarodni standard, privzeti evropski standard in privzeti tuji nacionalni standard.

V prispevku obravnavamo standarde, ki se nanašajo na merjenje in razvrščanje okroglega lesa v okviru delovanja tehničnega odbora TC LES. Terminoloških standardov serije SIST EN 844 v prispevku ne bomo navajali, saj so bili že predstavljeni (PIŠKUR, 2003), v vmesnem času pa ni bilo pomembnejših sprememb.

2 PREGLED SLOVENSКИH NACIONALNIH STANDARDOV ZA MERJENJE IN RAZVRŠČANJE OKROGLEGA LESA

V preglednicah 1 in 2 so navedeni objavljeni in veljavni standardi, ki vsebinsko zajemajo merjenje dimenzij velikosti in značilnosti okroglega lesa ter

*mag M. P., univ. dipl. inž. gozd., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO

razvrščanje po kakovosti. Na področju merjenja in razvrščanja okroglega lesa prevladujejo privzeti evropski standardi (oznaka SIST EN). Poleg privzetih evropskih standardov sta pomembna in uporabna tudi izvirni slovenski standard SIST 1014 za razvrščanje hlodov iglavcev in osnutek izvirnega slovenskega nacionalnega standarda PSIST 1015 za razvrščanje bukovih hlodov (PSIST je stara oznaka za predlog slovenskega standarda). Težava pri obeh je navezava na standarde "JUS", ki pa pod oznako JUS ne obstajajo več kot nacionalni standardi. Nekateri od "starih standardov JUS" so objavljeni kot nacionalni standardi v drugih državah, na primer v Republiki Srbiji je veljaven nacionalni standard SRPS D.B4.028 (leto 1979) za razvrščanje hlodov listavcev, ki so namenjeni za proizvodnjo žaganega lesa.

3 MOŽNOSTI RABE SLOVENSКИH NACIONALNIH STANDARDOV

V praksi se v Sloveniji ne uporabljajo privzeti evropski standardi za razvrščanje okroglega lesa po kakovosti. To je verjetno posledica nepoznavanja vsebine evropskih standardov in predvsem pomanjkanja zahtev glede rabe evropskih standardov s strani kupcev okroglega lesa.

Menimo, da bi lahko uporabljali nekatere privzete evropske standarde. Kot primer navajamo vsebino končnega osnutka evropskega standarda kSIST prEN 1315:2008 (končni predlog standarda, trenutno objavljen kot osnutek oSIST prEN 1315:2008) za razvrščanje okroglega lesa po premeru. Končni osnutek standarda je enoten za iglavce in listavce ter uvaja enotne razrede za razvrščanje okroglega lesa po premeru.

Preglednica 1: Seznam slovenskih nacionalnih standardov za merjenje dimenzij in značilnosti okroglega lesa

Oznaka SIST	Naslov (sl)
SIST EN 1309-2:2006	Okrogli in žagani les. Metode merjenja - 2. del: Okrogli les – Zahteve za merjenje dimenzij in pravila računanja volumna
SIST EN 1310:2001	Okrogli in žagani les – Metoda merjenja značilnosti lesa
SIST EN 1311:2001	Okrogli in žagani les – Metoda merjenja biološke razgradnje lesa
SIST EN 1315-1:2000	Razvrščanje po izmerah – 1. del: Okrogli les listavcev
SIST EN 1315-2:2000	Razvrščanje po izmerah – 2. del: Okrogli les iglavcev
oSIST prEN 1315:2008	Razvrščanje po izmerah za okrogli les Opomba: osnutek standarda

Preglednica 2: Seznam slovenskih nacionalnih standardov za razvrščanje po kakovosti

Oznaka SIST	Naslov (sl)
SIST EN 1316-1:2003	Okrogli les listavcev – Razvrščanje po kakovosti – 1. del: Hrast in bukev
SIST EN 1316-2:2003	Okrogli les listavcev – Razvrščanje po kakovosti – 2. del: Topol
SIST EN 1316-3:2003	Okrogli les listavcev – Razvrščanje po kakovosti – 3. del: Jesen, javor in platana
SIST EN 1927-1:2008	Razvrščanje okroglega lesa iglavcev po kakovosti - 1. del: Smreke in jelke
SIST EN 1927-2:2008	Razvrščanje okroglega lesa iglavcev po kakovosti - 2. del: Bori
SIST EN 1927-3:2008	Razvrščanje okroglega lesa iglavcev po kakovosti - 3. del: Macesni in duglazije
SIST 1014:1998	Gozdni lesni proizvodi – Hlodi iglavcev Opomba: Izvirni slovenski standard, reference na stare standarde JUS.
PSIST 1015:1999	Gozdni lesni proizvodi – Bukovi hlodi Opomba: Osnutek izvirnega slovenskega standarda, reference na stare standarde JUS, postopek ustavljen. PSIST je stara oznaka za predlog slovenskega standarda.

Preglednica 3: Delitev okroglega lesa po dimenzijah po kSIST prEN 1315:2008

Razred – brez skorje	Razred – s skorjo	Srednji premer (cm)
D 0	R 0	< 10
D 1a	R 1a	10 do 14
D 1b	R 1b	15 do 19
D 2a	R 2a	20 do 24
D 2b	R 2b	25 do 29
D 3a	R 3a	30 do 34
D 3b	R 3b	35 do 39
D 4	R 4	40 do 49
D 5	R 5	50 do 59
D 6	R 6	60 do 69
D 7	R 7	70 do 79
D 8	R 8	≥ 80

Standard opredeljuje razvrščanje okroglega lesa po dimenzijah za primere, ko ni znana končna raba. Razvrščanje po dimenzijah je opredeljeno glede na srednji premer ne glede na dolžino. Standard opredeljuje tudi izračun deleža skorje (formula 1):

$$\text{Dovoljeni delež skorje} = 100 \cdot (D^2 - d^2) / (D^2) (1)$$

D – premer s skorjo v centimetrih

d – premer brez skorje v centimetrih

Kljub sistemskemu pokritju sistemski ureditvi vseh področij merjenja in razvrščanja okroglega lesa s slovenskimi nacionalnimi standardi, ki so privzeti evropski standardi, se v praksi uporabljajo raznovrstne oblike standardov, podjetniške specifikacije, avstrijske uzance (ÖHU) ... Zanimivo je, da so na Hrvaškem sistem evropskih standardov vzeli bolj resno in opravili več raziskav razvrščanja (bukev, hrast) in primerjav med evropskimi standardi in hrvaškimi normami iz leta 1995, ki so pravzaprav stari standardi "JUS" (PRKA/PORŠINSKY, 2009). Glede na tradicionalno urejeno področje razvrščanja okroglega lesa in sistema mednarodnih dražb lesa na Hrvaškem je to tudi razumljivo.

4 ZAKLJUČEK

Uporaba standardov za merjenje in razvrščanje okroglega lesa ni obvezna (razen v primeru pravnih predpisov in označevanja z znakom skladnosti CE) in na nacionalni ravni tudi ni ključna. Za namene nacionalnega poročanja ter oblikovanja nacionalnih in mednarodnih politik zadošča spremljanje količin in vrednosti okroglega lesa po kategorijah, ki so v skladu z mednarodno delitvijo okroglega lesa po namenu rabe (PIŠKUR/MEDVED, 2007). Raba evropskih standardov je lahko pripomoček pri trgovanju, saj je zaradi jasnih in enotnih določb v celotni EU jasno, pregledno ter preverljivo orodje. Glede na sistemsko povezanost nekaterih vsebin v predstavljenih standardih s standardi drugih področij (na primer gradbeništvo) je zelo koristno vsaj okvirno poznavanje vsebin standardov za merjenje dimenzij in napak okroglega lesa.

Res pa je, da dokler potekata prodaja in odkup lesa po številnih internih specifikacijah (ali celo po volumnu), je oteženo tudi spremljanje kakovostne strukture okroglega lesa. Dokler bodo nekatera podjetja raje ribarila v kalnem, je iluzorno pričakovati podrobno spremljanje gibanja cen na slovenskem trgu po kakovostnih razredih, kot je praksa v razvitih evropskih državah (Avstrija, Švica, Nemčija ...). Dokler se bo ponekod nadaljevala praksa prilagajanja razvrščanja po kakovostnih razredih glede na gibanje cen, so vsi napor in možnosti podrobnega spremljanja razvoja trga brezpredmetni. Zaradi neprimerljivosti "primerljivega" se pri najvrednejših sortimentih tudi ni mogoče objektivno primerjati posameznih odkupovalcev (npr. z vidika prodajalca okroglega lesa) niti prodajalcev (npr. z vidika končnega kupca okroglega lesa).

Pomanjkanje transparentnosti razumljivosti in uporabe enotnih meril pri razvrščanju okroglega lesa po kakovosti ima lahko posredne posledice tudi za gozdarsko stroko. Uradni podatki o količinah in strukturi okroglega lesa, ki izhajajo iz podatkov, ki jih posredujejo gozdarske inštitucije, so lahko podlaga za primerjavo kakovostne strukture poseka v različnih časovnih obdobjih. Tovrstne primerjave bi morale potrditi pozitivne premike v kakovostni strukturi poseka, zaradi boljših evidenc še posebno v državnih gozdovih. Pa jih res!?

Menimo, da je spremljanje kakovostne strukture poseka, kjer bi se morali zrcaliti rezultati načrtnega gospodarjenja z gozdovi, pomemben pokazatelj trajnostnega gospodarjenja z gozdovi.

5 VIRI IN LITERATURA

Navodilo o postopku sprejemanja slovenskih nacionalnih standardov in drugih dokumentov s področja slovenske nacionalne standardizacije. 2005. SIST, Ljubljana.

oSIST prEN 1315:2008 Razvrščanje po izmerah za okrogli les, 3 str.

PIŠKUR, M./MEDVED, M., 2007. Mednarodna delitev okroglega lesa po namenu rabe. Les, 59, 1/2, s. 37–38.

PIŠKUR, M., 2003. Slovenska standardizacija na področju gozdnih lesnih proizvodov - izhodišča in aktualno stanje. GozdV, 61, 9, s. 384–389.

PRKA, M./PORŠINSKY, T., 2009. Usporedba strukture tehničke oblovine jednodobnih bukovih sječina u sortimentnim tablicama izrađenim primjenom normi HRN (1995) i HRN EN 1316-1: 1999. Šumarski list, 1–2, s. 15–25.